

DİNİ DANIŞMA VE REHBERLİĞİN HAYATIMIZDAKI YERİ VE ÖNEMİ

Zenal SÖZGÜN*

Özet

Batılı ülkelerde sıklıkla kullanılmakta olan dini danışma ve rehberlik 20. Yüzyılın başlarında Anton Boisen'in öncü çalışmaları ile başlamış ve günümüzde hastahaneler, hapishaneler, kiliseler, üniversite, askeriye vb. mekanlarda sıklıkla kullanılan bir psikososyal uygulama alanı olarak hizmet vermeye başlamıştır. Özellikle günümüz insanının hayat şartları, dini inanış ve ibadet tasavvuru, maddi ve manevi sıkıntıları zaman içerisinde değişmiştir. Değişen toplumsal ihtiyaçlarla dünyevileşen, bununla birlikte nesneleşen, kapital değerler karşısında yalnız kalan insanımız, manevi değerlerden yoksun kaldıkça yalnızlaşmakta ve ruhsal bunalıma girmektedir. Kişiler yaşadıkları bu olumsuz sosyo-psikolojik süreçte, kendilerine sığınacağı ve manevi yardım ihtiyacını gidereceği bireysel ve kurumsal destek alanları aramaktadırlar. Dolayısıyla din görevlileri ve camilerin rutin din hizmetleri yanında sosyal hayatın merkezi konumuna getirilmesi ve dinin toplum içinde icra etmesi gereken fonksiyonlarını da karşılayacak özelliklerde olması beklenmektedir. Aynı şekilde ülkemiz açısından da ihtiyaç duyulduğunda inançlı ve dindar kimselerin başvurabileceği bir dini danışmanlık sahasının oluşması, din hizmetlerindeki danışmanlık görevinin gerekliliği, dini danışmanlık konusunun bir Müslüman'ın hayatındaki yeri ve önemi konularını araştırmak, bu tür çalışmaların ülkemizde gelişmesini, ilgili literatürün ülkemizde oluşmasına katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dini danışmanlık, rehberlik, din görevlileri, Müslümanlar.

THE PLACE AND IMPORTANCE OF THE RELIGIOUS COUNSELING AND GUIDANCE IN OUR LIFE

Summary

Early in the 20th century, in Western countries religious counseling and guidance has started with Anton Boisen's pioneering work. Today, it has become a psycho-social practice, frequently uses in hospitals, prisons, churches, universities, military and so on. In particular, the living conditions of today's people, religious belief and worship conception, material and spiritual troubles have changed over time. Having become globalized by changing social dynamics, in the face of capital values our people become lonely and depressed. People are looking for individual and institutional support areas where they will seek refuge and spiritual help in this negative socio-psychological process in which they live. Therefore, it is expected that religious officials and mosques

* Uzman, Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, zenalsozgun@yahoo.com

will be in a position to meet the routine religious services as well as to bring them to the central position of social life and to fulfill the functions that religion has to perform within the society. It is important for such studies, to develop in our country and to contribute the formation of the related literature in our country, the formation of a religious advisory field where faithful and religious people can be consulted when needed, the necessity of counseling in religious services and also to investigate the place of religious counseling in the life of a Muslim.

Key words: Religious counseling, guidance, religious officials, Muslims.

Giriş

Batılı ülkelerde gelişen dini danışmanlık hareketi(pastoral care and counseling) Hristiyan kültüründen ve geleneklerinden doğmuştur. Bu hareketin ilhamı, kilisenin yüzyıllardır sürdürdüğü itiraf ve günah çıkartma uygulamasından aldığı söylenebilir. Kişi işlediği günah ve suçları bir perde arkasında papaza anlatarak günahlarından arınmaya çalışır. Ancak 20.yüzyılda papazla kişi arasında geçen bu itiraf ilişkilerindeki psikolojik faktörler din adamlarının dikkatini çekmiş. Bu ilişkilerin daha bilimsel yürütülmesi gereği anlaşılmış ve dini danışma psikolojisi ortaya çıkmıştır. Bu işlevi daha etkili ve bilimsel bir şekilde yürütülebilmesi için kiliseler, son 40 yıldır din adamlarının klinik ve danışma psikolojisi alanlarında yetişmesine daha çok önem vermeye başlamıştır. Dini toplulukların önemli bir işlevi olan dini danışmanlık, teoloji ile davranış bilimlerini bir araya getirerek bugün ruh sağlığı alanında bilinen ve kabul edilen bu disiplini ortaya çıkarmıştır.¹

Geçmişten günümüze, insanın manevi boyutunu inşa eden ve bu inşa sürecinde maddi hayatını düzene sokan en önemli kavramları din ve rehberlik olmuştur. Zira insanlık yeryüzünde yaratıldığı zamandan bugüne değin, Allah tarafından gönderilecek bir rehber ihtiyacı duymuştur. Gelen her peygamber de gönderildiği toplumun önüne düşerek onlara rehberlik etmiş, doğru yolu göstermiş, ihtiyaç duydukları anda ve konuda onlara danışmanlık yapmıştır²

Özellikle de peygamberlerin hayatlarını incelediğimizde, sorumluluklarını yerine getirirken karşılaştıkları zorluklarda, Allah(cc)'ın yardım ve rehberliğine müracaat etmişlerdir. Rehberlik almaya yapısal olarak ihtiyaç olan insan, yüce yaratıcının güç ve kudretini "O Rahman'dır;³ çok rahmet sahibi, gâyet merhametli ve sonsuz rahmeti bulunan ümitsizliğe, karamsarlığa imkân bırakmayan kesin bir ümit ve ezeli bir rahmet ve

1 <http://www.aapc.org/about-us/brief-on-pastoral-counseling.aspx>.2012.

2 57 en-Nisa 4/75.

3 el-Fatihah 1/3.

yardımı ifade eder. O Rahim'dir;⁴ ismi ve sıfatı zikredilerek de yaptığımız işlerin rahmet ve merhametle mükâfatlandırılacağı haber verilir. Daha sonra, dünyada ve ahirette bütün tasarrufların, bütün mükâfat ve cezaların Allah'a ait olduğunun,⁵ onun hâkimiyet ve iradesinin zıddına hareket edecek bir kuvvetin bulunmadığının, kimseye haksızlık yapılmayacağını tespit ve teslimi yapılarak adeta kula güven telkin edilir. Zira insan, yaratılışı ve doğası gereği hayat tecrübesi, yaşı, ne kadar olursa olsun ve hatta sosyal statüsü, ne kadar iyi olursa olsun danışmanlık ve rehberliğe ihtiyaç duyar. Bu nedenle insanların tek başlarına hareket etmekte zorlandıkları ve danışmaya ihtiyaç duydukları bir gerçektir⁶. İnanan bir bireyin faydasına verilen dini danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, bireye manevi bir kazanç sağladığı ve bireyin ruh yapısının iyileşmesine yardımcı olduğu için din hizmetlerinde önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla insanoğlunun doğumundan ölümüne kadar önce Yüce yaratıcıya⁷ sonra da çevresindekilere muhtaç⁸ olarak yaşar. İnsanların bu süreçteki bu durumu hem dinî, fikrî, içtimaî, beşerî birçok alanda cereyan eder. Çünkü insan tabiatı itibarıyla zayıf yaratıldığından⁹ çoğu zaman kiminin bilgisine,¹⁰ kiminin ilgisine¹¹ ihtiyaç duyar.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Dini danışmanlık kavram ve kurum olarak her ne kadar Batı kültürüne ait ise de bu kavramın içerdiği anlam İslam kültüründe de mevcuttur. Çünkü dini danışmanlık kavramının asıl kaynağını, insanların doğru yol üzere olmaları maksadıyla Allah'ın Hz. Adem'den Hz. Peygamber'e kadar gönderdiği elçililerin yaptıkları tebliğ ve irşat görevi oluşturmaktadır.¹²

Bu süreç günümüzde din hizmeti sunumu ile ilgili olarak irşat, tebliğ, nasihat vb. bilinen yöntemlerin dışında yeni ve alternatif bir sosyal din hizmeti sunma yöntemi olarak dini danışmanlık ve rehberlik konusu ile ele alınmaktadır.¹³ Bunlarla birlikte değişen toplumsal ihtiyaçlar ve buna bağlı olarak çeşitlenen din hizmeti alanlarını aydınlatma ve hizmet kavramlarının çerçevesinin hem nitelik hem de nicelik açısından genişlemesini gerektirmiştir.

4 el-Fatiha 1/3.

5 el-Fatiha 1/4.

6 Nurullah Altaş, "Dini Danışmanlığın Teorik Temelleri", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (AÜİFD), Ankara, 2000, c. 41, s. 327.

7 el-Fatır 35/15

8 el-Hucurat 49/13; el-En'am 6/165.

9 en- Nisa 4/28.

10 en- Nahl 16/43

11 el-İsra 17/24

12 "...Eğer (anne ve baba) kendi aralarında danışıp anlaşarak (iki yıl dolmadan) çocuğu süttten kesmek isterlerse, onlara günah yoktur... Bakara, 2/233.

13 Nevzat Yaşar Aşikoğlu, "Din Hizmetlerinin Sunumunda Alternatif Yöntem: Dini Danışmanlık", I. Din Hizmetleri Sempozyumu, Ankara: DİB Yayınları, 2008, c.II, s. 543.

Ancak ülkemizde uygulanan mevcut din hizmeti anlayışının ve yetiştirilen din görevlisi modelinin, bu ihtiyacın karşılanması noktasında yeterli olup olmadığı tartışılabilir. Son dönemlerde bu konuda din görevlerine eğitim kursları verilmeye başlamış olup, uygulama süreci konusunda arzu edilen standarda ulaşamadığı düşünülmektedir.

Yöntem

Bu araştırma, teorik çerçevede, kitaplarında genellikle, dokümantasyon metodu veya dokümanter metot, olarak adlandırılan metotla yapılmıştır. Bu yöntem, her türlü doküman veya yazılı belge ve bilginin değerlendirilmesi esasına dayanır. Dokümantasyon metodu, adını doküman ve kayıtların incelenmesiyle yeni olay ve ilkelerin öğrenilmesindeki araştırma eylemlerinden almaktadır.¹⁴

Dini Danışmanlık

Tarihin ilk dönemlerinden beri bireysel ve toplumsal hayatın temel yapı taşlarından biri olarak hep var olan "din", inançlı bireylerin duygu, düşünce, tutum ve davranışların oluşturmada önemli bir yere sahiptir. "Danışmanlık" ise, bireye yol gösterici rehber konumundadır.¹⁵

Bu bağlamda, her iki kavramı ele aldığımızda dini danışmanlık ile ilgili aşağıdaki tanımlar ortaya çıkmaktadır.

Dini danışmanlık daha çok inanç, ibadet ve ahlakla ilgili problemleri, dini değerlerle ilgili sorunları çözmeye çalışan bir yardım mesleğidir. Dini danışman, kendisine getirilen probleme, danışanın kendisi için belirlediği yardım kaynağı açısından yaklaşır ve danışana yardım eder. Dini danışmanlık teori ve pratikle birlikte oluşur. İslam dini bireyin bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı olmasına büyük önem vermiştir. Çünkü İslam'a göre inanç, sağlıklı bir ruh yapısı ile oluşmalıdır. Dini danışmanlıkta amaç, bireyin dini yaşantısını düzeltmek için öğüt vermek değil, bireyin dini yaşantısında karşılaştığı sorunları çözmesine ve doğru kararlar vermesine yardımcı olmak için gerekli olan bilgileri vermek ve böylece benzer sorunlarla karşılaştığı zaman uygun çözümü bulabilme kabiliyetini artırmaktır.¹⁶

Bir başka deyişle dini danışmanlık bireyin kendini anlaması, maddi ve manevi problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması, kabiliyetini kendine en uygun düzeyde geliştirmesi, çevresine sağlıklı bir ilişki kurması, dünya ve ahiret mutluluğunu kazanarak kendini gerçekleştirme için,

14 Zeki Aslantürk, Araştırma Metod ve Teknikleri, İFAV Yay., İstanbul 1999, s.80-91; Birgül Karataş, Araştırma Teknikleri, İstanbul 1984, s. 68-81.

15 M. Doğan Karaçoşkun, Din Hizmetlerinde Psikolojik Formasyon Yeterliliğinin Önemi ve İlahiyat Fakültelerindeki Psikoloji Eğitimi Üzerine Görüş ve Öneriler, Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu içinde, Isparta 2003, s.83- 84.

16 Geniş bilgi için bkz., http://www.sosyalsiyaset.com/documents/yetistirme_yurtlari.htm

dini bilgi ve rehberlik eğitimi almış kişilerce verilen psikolojik yardımlara denir.¹⁷

“Bireyin dini alandaki yaşantısında karşılaştığı problemleri, zamanın gereklerine, bilime ve dine uygun bir şekilde günün ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte, bireyin çevresine uyum sağlayıp sosyalleşmesine ve dini veya dini olmayan her alanda kendini gerçekleştirmesini sağlayan, uzman kişilerce verilen psikolojik yardımlardır.¹⁸

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Rehberlik

Bireyin, doğumundan ölümüne kadar devam eden ‘yardımcı olma’ ile ‘psikolojik tedavi’ arası bir süreçtir. Çünkü rehberlik tek bir olay ya da işlem değil, belirli basamakları bulunan ve birbirine dayalı olan bir dizi etkinlikler zinciridir. Amaç bireyin problemine kalıcı olarak, ¹⁹ özyapısından gelen ya da doğal ve toplumsal çevresinin etkileri sonucu ortaya çıkan sorunlarını inceleyerek, kendisini tanımasını, anlaması, gerçekçi kararlar alması, kapasitesini geliştirmesi, çevresiyle dengeli ve sağlıklı bir uyum ortamı oluşturması ve böylece kendi özgür iradesi ile seçimler yapabilmesine yardımcı olmaktır. Yardımın rastgele değil, duyulan ihtiyaç tatminkâr bir cevap oluşturmayı sağlayacak şekilde anlamlı, düzenli ve bilinçli eylemlerle yapılması gerekir. Bu da rehberlik hizmetlerinin kişiler tarafından sistemli bir şekilde yürütüleceği anlamına gelmektedir.²⁰ Rehberliğin merkezinde bilinçli bir birey vardır. Ruhsal açıdan sıkıntıya düşmüş olan bireylerde sosyalleşme kavramı çok önemlidir. “Bireylerin başkalarını sevdiği, başkalarının da kendisini sevdiği bir sosyal grubun üyesi olması ve o sosyal grupla insani ilişkiler içinde olması, sağlıklı bireylerin oluşmasına, nefsinde güven ve dinginliğin yerleşmesine yardımcı olan önemli etkenlerden birisidir.²¹

Rehberlik her türlü problemi çözebilen bir faaliyet değildir. Rehberliğin amacına uygun olarak yapılabilmesi için bireyin kendisini doğru bir şekilde ve rehberine güven duygusu içerisinde ifade edebilmesi için demokratik bir ortamda yapılması gerekmektedir. Rehberlik bireyin sadece duygusal yönüyle değil; sosyal, duygusal, zihinsel, mesleki ve eğitsel nitelik gösteren her türlü gelişim ve kişisel sorunları ile ilgilenir. Rehberlik ve

17 AYTEKİN BULUT, Din Eğitimi’nde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2002), s.51.

18 FEYZA KAHVECİOĞLU KARACA, “Din Hizmetlerinde Dini Danışmanlık ve Rehberlik” (Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2010), s.17-18.

19 GENİŞ BİLGİ İÇİN BKZ., YILDIZ KUZGUN, “Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık”, ÖSYM Yay. Ankara 1995, s. 6- 7.

20 BAKIRCIOĞLU, RASİM. İlk, Orta ve Yüksek Öğretimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Anı Yayıncılık, 2000,s.9.

21 ALFRED ADLER, ‘Understanding Human’, New York,: Greenberg Publishers, Inc. 1927, s. 239.

Psikolojik Danışmada Hizmetlerinin verilmesi sırasında danışanın mahremiyetine saygı duyulur, onun sırlarını saklamaya özen gösterilir. Psikolojik danışmanlıkta, danışmanın sağladığı güven ortamı içinde danışan bazen kendisine itiraf etmediği, söyleyemediği yaşantılarını danışmanla paylaşabilir. Rehberlikte insana ve onun kendine ilişkin konularda karar verme hakkına saygı esastır. Dinimizde de bu esastır. Nitekim Kuran'da "Dinde zorlama yoktur."²² ayetinde de gördüğümüz gibi rehberin görevi kendi doğrularını karşısındaki bireye kabul ettirme değil, ona uygun çözümler bulmada yardım etmektir. Bunu yaparken de karşısındaki bireyin duygu, düşünce ve kararlarına yanlış olduğunu düşünse bile saygı göstermektir. Amaç bireye acımak değil, sahip olduğu gücü kullanma ve geliştirme imkânını geliştirmesine yardımcı olmaktır. Her birey farklı değerlere sahiptir ve farklı kültürel çevrede yaşamıştır.²³ İşte rehber ve danışman bunun farkında olmalı ve bu durumu dikkate almalıdır. Rehber "Kültürel olarak kişisel farkındalığın ve bireye ait kültürel mirasa gösterilen hassasiyetin, ona verilecek herhangi bir yardımdan çok daha önemli olduğuna inanmalıdır."²⁴ Ayrıca danışman, danışanın sahip olduğu kültürel yapı, inanç ve tutumlar ile ilgili ayrıntılı ve geniş bilgi birikimine sahip olursa o kültürel yapıya uygun psikolojik danışma teknik ve metodu seçebilir. Rehberlik hizmetlerinde süreklilik ve gönüllülük esastır. Yani rehberlik bireyin yaşamın hemen her evresinde yer alan devamlı bir süreç olduğu için bu hizmetler bireye dengeli ve sistemli bir şekilde sunulmalıdır. Rehberlik ve psikolojik danışmada, danışanlar danışmanları "tamamlanmış bir ürün"²⁵ olarak görmemelidir. Danışmanın da eksik olan yönleri olabilir. Önemli olan bu eksikliği fark ederek telafi etmesidir. Rehber ve danışmanlar alanları ile ilgili yeterli bilgiye ve geniş bir vizyona sahip olmaları oldukça önem arz etmektedir. "Danışmanlar, genel olarak bildikleri tek bir kuramın etkisi altında kalarak danışanlar ile çalışma yerine, geniş bir yelpazedeki psikolojik danışma kuramları ve uygulamaları hakkında bilgi sahibi olup, danışanları için en uygun olan psikolojik danışma yaklaşımını ve tekniklerini kullanmaya çalışmalıdır."²⁶

(Gelişim Dönemleri Açısından) Dini Danışma İhtiyacı ve Rehberliğin Önemi

Aslında insan, yaratılışından itibaren rehberliğe ihtiyaç duyan bir varlıktır. Zaten dünya var olduğundan beri Allah her topluma bir din ve bu

22 Bakara 2/ 256.

23 Geniş bilgi için bkz., D.W. Sue, D. Sue, Counseling the Culturally Diverse, Theory and Practice (4th ed.) New York: Wiley (2003), P. Pedersen, A Handbook for Developing Multicultural Awareness (3rd ed.) Alexandria, VA: American Counseling Association, (2000).

24 Gerald Corey, Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları, Çev. Tuncay Ergene, Mentis Yay., Ankara 2008, s. 30.

25 Corey, age, s. 6.

26 Corey, age, s. 7.

dinin rehberi olarak da bir peygamber göndermiştir. Bu dinle birlikte Allah insanlara bir takım görevler yüklemiştir. Din duygusu ve inanma ihtiyacı duygusu bireyin yaşamında çok büyük bir öneme sahiptir. Çünkü din, bireyin gerek kendini gerçekleştirmesinde, olumlu bir kişilik oluşturmada, gerekse hayatı anlamlandırmasında büyük bir yere ve öneme sahiptir. Bireyin doğumuyla birlikte başlayıp ve yaşamının sonuna kadar devam eden bir süreçtir. Birey bu süreci doğumundan itibaren anne babasının rehberliğinde devam eder. Bu durum bireyin hayatının ilerleyen yıllarında, kişiliğini geliştirmesi ile birlikte farklı dönemlerde, farklı danışmanlık hizmetleri alması ile devam eder.”²⁷

Yukarıda da belirttiğim gibi kişilik gelişimi ile birlikte bireyler farklı dönemlerde, farklı danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç duymaktadır. Bu gelişim dönemlerini dikkate aldığımızda, ruh sağlığı yerinde, tutarlı, kendini gerçekleştirmiş ve topluma uyumlu fertler yetiştirmek için, dini danışma ve rehberliğin ne kadar önemli ve gerekli olduğunun önemi ortaya çıkmaktadır. Çünkü kişilik gelişiminin farklı dönemler içinde ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Bireyin belli bir dönemdeki kişilik özellikleri, onun diğer gelişim özellikleriyle ilişkili bir biçimde oluşmaktadır. Bu dönemler aşağıdaki gibidir.

İlk çocukluk döneminde dine ve dini bilgilere, yorumlara karşı bir merak ve ilgi vardır. Bu evrede birey somut ve basit kavramlarla dine yönelmeye, ergenlik döneminde ise somuttan soyuta doğru bir geçiş yaparak dine karşı şüphe, tereddüt ve sorgulama eğilimi ve cinsellik ile başlayan isyankar olma eğilimi, stres ve bunalım, bağımsız bir kişiliğe sahip olma arzusu gibi problemler, günlük yaşam ile dini inanç ve öğretiler arasındaki uzlaşmazlık durumu, din eğitimi yetersizliği sebebiyle başarısız bir dini sosyalleşme ortaya çıkması, toplumdaki sürekli değişen değer yargıları, dindarların ve din görevlilerinin bazı tutum ve davranışları ve dini konularda bilgi eksikliği ve rehbersizlik bütün bunların yol açtığı hayatı anlamlandıramama hali ergeni olumsuz yönde etkilemektedir. Burada danışmana düşen görev bireye karşı olabildiğince hoşgörülü, arkadaşça ve anlayışlı bir tutum sergileyerek bireyin güvenini kazanmak, küçümseyici veya emir verici davranışlardan kaçınarak dini hayatın yapılanmasında gerçekçi ve dini değerlere, normlara uygun olarak yardımda bulunmak.²⁸

Son ergenlik denilen gençlik döneminde ise, genel olarak dini arayışlar, bocalamalar, şüphe ve kararsızlıklar yatıştır. Çünkü birey artık, din konusunda kendi tutumunu tam olarak belirleyebilecek zihni ve duygusal olgunluğa ulaşmış olur. İnanç daha belirgin bir anlam ve açıklık kazanır. Dini yaşayışın ve değerlerin daha belirgin hale gelmesi ile birey aynı değer-

27 Bulut, age, s.40.

28 Geniş bilgi için bkz., Abdulkerim Bahadır, İnsanın Anlam Arayışı ve Din, İnsan Yay., İstanbul 2002, s. 67-68.

ler, pratikler etrafında bütünleşen bir topluluk içinde bulunarak, içinde bulunduğu toplumda bir yeri ve statüsü olur. Böylece birey kendine gü-ven duyarak hayatı anlamlandırmada yol almış olur. İşte bu noktada dini danışman gerek bireyin bu pratiklere katılmasında, gerek toplum içinde bir yere sahip olmasında gerekse hayatı anlamlandırıp kendini gerçekleştirmesine yardımcı olur.²⁹

Orta yaş döneminde birey sorgulama yerini söyleneni kabullenmeye bırakır. Birey etrafından, din görevlilerinden edindiği dini bilgileri sorgulamadan kabul ederek uygulamaya çalışır. Birey genel olarak hayatın çalkantıları karşısında büyük ölçüde tecrübe kazanmış, uyumlu ve uzlaşmacı bir yapılanmaya kavuşmuş durumdadır. Bu dönemdeki sıkıntılar artık biraz hafiflemiştir ve birey hayatla daha kolay uzlaşabilecek durumdadır.³⁰

Yaşlılık döneminde ise birey dine daha çok yönelme gereği duyar. Kişi ölüm gerçeği ile iç içedir. Bu dönemde dinsel inançlar da önem taşır. Bu önem daha çok yaşlı bireyin, varoluşu ve ölümü anlamlandırma çabasından kaynaklanır. Bu bağlamda bazı yaşlılar, geçmişteki yanlışlarından dolayı yaşadıkları suçluluk duygularını azaltabilmek amacıyla kendilerini bağışlatıcı dinî davranışlar sergileyebilirler, suçluluk ve günahkarlık duyguları içerisinde affedici davranışlar içinde bulunabilirler. Artık Allah'a kesin bir yönelim vardır. Artık dini şüphe, sorgulama, kuşku yoktur.³¹

Sonuç olarak bireyin her yaşta hayatı, dini değerlendirmesi, yorumlaması sonucunda dini esasların, dini açıklamaların kendisini tatmin etmesi, dine ve dolayısıyla Allah'a bağlanmasına neden olur. Bu nedenle danışman muhatabının bulunduğu yaş grubunu ve bu grubun özelliklerini iyi bilerek muhatabına uygun metodu seçip buna uygun çözümler getirmelidir. Günümüz din hizmetlerinin esasen, insanların dini vecibelerini doğru bir şekilde yerine getirmelerine, dini yönden doğru tutumlar ve davranışlar geliştirmelerine yardımcı olup, insanımıza nasıl daha fazla fayda sağlayabiliriz gayreti içerisinde olunmalıdır. Dolayısıyla din hizmetlerinin temelinde dini danışma ve rehberlik çalışmaları önemli bir konumda bulunmaktadır.³²

İlgili Yayın ve Araştırmalar

Dini danışmanlık konusu son dönemlerde daha çok gündeme gelmektedir. Zamanın ve teknolojinin ilerlemesi ile birlikte farklı güncel sorunların ortaya çıkması, danışman konumundaki kişilerin değişen zamanın ve çağın şartlarına karşın kendilerini yenileyememeleri bu ihtiyacı daha belirgin bir hale getirmiştir. Araştırma konusuyla ilgili yapılan inceleme-

29 Hökekleli, age, s. 280; Armaner, age, I, s. 104-107, Habil Şentürk, Eğitim Psikolojisi, Isparta 2003, s. 64- 65.

30 Geniş bilgi için bkz., Bahadır, age, s. 66- 69.

31 Hökekleli, age, s. 286- 288; Armaner, age, 9.

32 104 Bahadır, age, s. 62-63.

lerde doğrudan veya dolaylı olarak bazı önemli çalışmaların olduğu görülmüştür.

Bu çalışmalar aşağıdaki gibidir.

Turgay Şirin'e ait "Dini Danışma ve Rehberlik: İHSAN Modeli Mânevi Danışmanlık" isimli çalışmasında araştırmacı, Psikolojik danışmanlık ilkeleri ve Bilişsel-Davranışçı Psikoterapi yaklaşımıyla bütünleştirilmiş bir dinî danışmanlık modeli olan "İHSAN Modelini sunmaktadır. Kitap, İslâmî referanslara dayalı ve özgün olarak geliştirilmiş literatürdeki ilk dinî danışmanlık modeli olma özelliğine sahiptir³³.

Yılın (1997), "Din Eğitimi Açısından Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri ve Cemaatle Olan İlişkileri" konulu araştırmasında, din hizmetlerinin her kademesindeki görevlilerin, hizmet yeterlilikleri ve hizmet içi eğitim seminerlerinin gerekliliğini ifade edilmektedir.³⁴

Yılmaz (2005), "Camilerin Eğitim Fonksiyonu" konulu araştırmasında, camilerin tarihten günümüze İslami hassasiyetlerin detaylarıyla öğretildiği mekânlar olması yönünü incelemiş, özellikle camilerin eğitim fonksiyonu üzerine yapılmış bir çalışmadır.³⁵

Feyza Kahvecioğlu Karaca (2010), Din hizmetlerinde dini danışmanlık ve rehberlik konulu çalışmada, bireyin dini doğru bir şekilde yaşama isteğinden dolayı dini bilgilere ihtiyaç duyduklarında başvurdukları dini danışmanların yeteri kadar donanımlı olmaları gerektiğini ve özellikle Peygamber Efendimizi örnek almalarının önemini ortaya koymuştur.³⁶

Cebeci'nin (2012), "Dini Danışma ve Rehberlik" konulu çalışmada, psikolojik danışma ve rehberlik alanının temel dinamikleri, insanların din konulu sorunlarının çözümüne bir yol tutulmuş, dini danışma ve rehberlik alanının sistemleştirilmesinde bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır.³⁷

Çamlıca'ya (2012), "Mahallenin Kaderini Değiştiren İmamlar", konulu çalışmada, "camiyi aktif veya pasif hale getiren, duvarları veya mimari yapısı değil, o camide görev yapan din görevlisidir" sözünden hareketle, din görevlisinin camideki imametinin dışında önder, örnek, danışman ve rehber olabileceği düşüncesi, yaşanmış tecrübelerle anlatılmaya çalışılmıştır.³⁸

33 Turgay Şirin, Dini Danışma ve Rehberlik: İHSAN Modeli Manevi Danışmanlık, Mim Akademi Yayınları, İstanbul, 2014.

34 Mehmet Yılın, "Din Eğitimi Açısından Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri ve Cemaatle Olan İlişkileri", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997).

35 Hüseyin Yılmaz, Camilerin Eğitim Fonksiyonu, İstanbul: Dem Yayınları, 2005.

36 Karaca, Feyza Kahvecioğlu (2010) Din Hizmetlerinde Dini Danışmanlık ve Rehberlik, SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

37 Suat Cebeci, Dini Danışma ve Rehberlik, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.

38 Çamlıca, Sait; Mahallenin Kaderini Değiştiren İmamlar, İstanbul: OkuYorum Yayınları, 2012.

Aytekin Bulut (2002), *Din Eğitiminde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık*, adlı kitabında, din eğitimindeki problemlerin çözümünde, bireylerin manevi sorunlarının çözülmesinde, bireylerin kendini ve dini anlamlandırmasında ve dinin doğru bir şekilde anlaşılmasında rehberlik ve danışmanlığın yeri ve önemi anlatılmaya çalışılmıştır. Bu amaca yönelik olarak da ilk olarak rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin tarihi gelişiminden, tanımından, din eğitimindeki yeri ve önemi ve çeşitlerinden bahsedilmiş ve konu ile ilgili anket sonuçlarına yer verilmiştir.³⁹

Yazıcı (2012), "Bir Eğitim-Öğretim Kurumu Olarak Cami" konulu makalesinde, camilerin mabet olma özelliği yanında, mektep olarak da hizmet verdiğini tarihi tecrübelerle aktarmıştır. İslam medeniyetinin temelinde cami eksenli eğitim-öğretim faaliyeti ile birlikte, dini anlamda rehberlik faaliyetlerinin de olduğunu anlatmaktadır.⁴⁰

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 3-4 Kasım 2007 tarihinde düzenlenen I. Din Hizmetleri Sempozyumunda Cami içi ve Cami dışı din hizmetleri, afet ve kriz hallerinde din hizmetleri konularında tebliğler sunulmuştur.⁴¹

Literatürde bir diğer önemli çalışma Üzeyir Ok'un 'Dinsel Danışmanlığın Teorik Çatısı' adlı bu çalışmada psikolojik danışmanlığın dinsel alanda işlev kazanmasını sağlama konusu, temeli Hıristiyanlık ve Yahudilik geleneğine dayanan dini danışmanlık kurumunun İslam geleneğindeki yeri ve önemi, bireysel ve toplumsal sorunların çözüm aşamasında ve din adamlarının nitelikli eleman haline gelmesinde dini danışmanlığın katkısı ele alınmıştır. Yine bu çalışmada dindarların, dini ve ruhsal problemlerini çözmek için din görevlilerine başvurdukları, bu sebeple dinsel danışmanlığın aslında bireylerin problemlerini çözmelerinde manevi bir yardım niteliğinde olduğundan, dini danışmanlık sayesinde toplumdaki ruhsal sorunların çözülmesine katkı sağladığı için bir nevi toplumsal huzura pozitif yönde katkı sağladığından bahsedilmiştir.⁴²

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yapılan IV. Din Şûrasında ise, sosyal açılımlı din hizmetlerine ağırlık verilmiş; manevi sosyal hizmetler, aile danışmanlığı ve aile irşat büroları, cami dışı din hizmetleri ve doğal afetlerde din hizmetleri ile ilgili tebliğler sunulmuştur.⁴³

39 Bulut, Aytekin; *Din Eğitiminde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, II. Baskı, 2004.

40 Nesimi Yazıcı, *Bir Eğitim-Öğretim Kurumu Olarak Cami*, Ankara: DİB Yayınları, 2012.

41 DİB., I. Din Hizmetleri Sempozyumu (3-4 Kasım 2007), c. I-II, Ankara: DİB. Yayınları, 2008.

42 OK, Üzeyir, 'Dinsel Danışmanlığın Teorik Çatısı', AÜSBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2003.

43 DİB., IV. Din Şûrası (12-16 Ekim 2009), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009.

2010 yılında yapılan başka bir yüksek lisans çalışması Tuba Kevser Şahin'e aittir. Şahin'in, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamladığı "Dini Danışmanlık Bağlamında Aile İrşat ve Rehberlik Bürosu Faaliyetleri" isimli çalışması Diyanet İşleri Başkanlığı Aile İrşat ve Rehberlik Bürolarına gelen soruların analiz ve yorumlarının yapıldığı üç bölümden oluşmaktadır.⁴⁴

2011 yılında Zehra Yıldız tarafından Kayseri'de yapılan başka bir yüksek lisans çalışması da "Diyanet İşleri Başkanlığı Aile İrşat ve Rehberlik Bürosuna Gelenlerin Psiko-Sosyal Zemini" Kırşehir örneği üzerinden incelenmiştir. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlanan bu çalışma, din hizmetlerinde dinî danışma ve rehberlik, Aile İrşat ve Rehberlik Büroları ve Kırşehir ilinde Aile İrşat ve Rehberlik Bürosuna yansıyan sorunlara ait bulguların analizlerinden oluşmaktadır.⁴⁵

Benzer bir yüksek lisans çalışması da 2012 yılında Necla Yılmaz tarafından yapılmıştır. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılan bu çalışmada Aile İrşad ve Rehberlik Bürolarında yapılan dinî danışmanlık Çorum örneği ile incelenmiştir.⁴⁶

Mustafa Koç tarafından "Mânevî Psikolojik Danışmanlık ile İlgili Batı'da Yapılan Bilimsel Çalışmaların Tarihi ve Literatürü (1902-2010) Üzerine Bir Araştırma I-II," Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi tarafından 2012 yılında yayımlanmıştır. Koç, makalesinde bibliyografik bilgiler vermeyi amaçlamıştır.⁴⁷

SONUÇ VE ÖNERİLER

Batılı ülkelerde sıklıkla kullanılmakta olan dini danışmanlık ve rehberlik günümüzde gittikçe önemini artırmaktadır. Aynı şekilde gerek Türkiye, gerekse ülkemiz açısından ihtiyaç duyulduğunda bir dini danışmanlık sahasının oluşması, bu tür çalışmaların ülkemizde gelişmesini ve ilgili literatürün ülkemizde oluşmasına katkıda bulunmak psiko-sosyal açıdan oldukça heyecan ve ilgi uyandırıcı bir durumdur.

Yaşadığımız toplumdaki din hizmetlerinde ruh sağlığı yerinde, bilinçli, tutarlı, özgür iradesi ile seçimler yapabilen, kendini gerçekleştirmiş ve topluma uyumlu bireylerin kazandırılıp yetiştirilmesi için, rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinden faydalanma gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

44 Tuba Kevser Şahin, Dini Danışmanlık Bağlamında Aile İrşat ve Rehberlik Bürosu Faaliyetleri, SÜ SB Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

45 Yıldız Zehra, "Diyanet İşleri Başkanlığı Aile İrşat ve Rehberlik Bürosuna Gelenlerin Psiko-Sosyal Zemini" Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

46 Yılmaz, Leyla. " Aile İrşad ve Rehberlik Bürolarında Yapılan Dini Danışmanlık, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

47 Koç, Mustafa "Mânevî-(Psikolojik) Danışmanlık ile İlgili Batı'da Yapılan Bilimsel Çalışmaların Tarihi ve Literatürü (1902-2010) Üzerine Bir Araştırma I-II," Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2012.

Özellikle de günümüzde insanın yaşadığı, stres, bunalım, yalnızlık, şiddet, intihar, depresyon, ailevi, iş vb. sorunlarla, genel olarak dinle ilişkilendirdiği tüm sorularını danışabileceği ve bunlara çözüm bulmak için dini bilen uzmanlara danışma ihtiyacı hisseder. Bazen de, dinle ilgisi olmayan ve dini bilgilere vakıf olmayan üfürükçülere, şarlatanlara, falcılara, büyücülere veya cahil kimselere başvurabilmektedir. Haliyle de bu yanlış davranışlarla yanlış tecrübeler yaşamalarına sebep olabilmektedir. Bu durum dini doğru yaşayıp tecrübe edinmek isteyen fakat yeterli veya hiç bilgiye sahip olmayan, sorunlar karşısında kendisini yalnız hissedip çıkmaza düşen bireyler için büyük bir tehlike arz etmektedir. İşte bu noktada işin ehli olan dini danışman ve rehberlere ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim peygamber efendimiz bir hadisinde şöyle buyurmuştur: "Her kim, bir Müslüman kardeşinin yardımında bulunur, ihtiyacını giderirse, Allah da onun bir ihtiyacını giderir. Her kim bir Müslüman'ın bir sıkıntısını giderirse, Allah da onun ahirette bir sıkıntısını giderir."⁴⁸ Burada sorumluluk daha çok toplumda din hizmetlerini yürüten kurumlara ve buralardan yetişen ve görev yapan danışmanlara düşmektedir.

KAYNAKÇA

- ALTAŞ, Nurullah. "Dini Danışmanlığın Teorik Temelleri", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (AÜİFD), Ankara, 2000.
- AŞIKOĞLU, N. Yaşar. "Din Hizmetlerinin Sunumunda Alternatif Yöntem: Dini Danışmanlık", I. Din Hizmetleri Sempozyumu, Ankara: DİB Yayınları, 2008.
- ASLANTÜRK, Zeki. Araştırma Metod ve Teknikleri, İFAV Yay., İstanbul 1999.
- ALFRED, Adler. 'Understanding Human', New York,: Greenberg Publishers, Inc, 1927.
- BAHADİR, Abdülkerim. İnsanın Anlam Arayışı ve Din, İnsan Yay., İstanbul 2002.
- BAKIRCIOĞLU, Rasim. İlk, Orta ve Yüksek Öğretimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Anı Yayıncılık, 2000.
- BULUT, Aytekin. Din Eğitiminde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, II. Baskı, 2004.
- COREY, Gerald. Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları, Çev. Tuncay Ergene, Mentis Yay., Ankara 2008.
- CEBECİ, Suat. Dini Danışma ve Rehberlik, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.
- ÇAMLICA, Sait. Mahallenin Kaderini Değiştiren İmamlar, İstanbul: Yorum Yayınları, 2012.
- DİB. I. Din Hizmetleri Sempozyumu (3-4 Kasım 2007), c. I-II, Ankara: DİB. Yayınları, 2008.
- DİB., IV. Din Şûrası (12-16 Ekim 2009), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009.
- HÖKELEKLİ, age, s.; Armaner, age, I; Habil Şentürk; Eğitim Psikolojisi, Isparta, 2003.
- KARACA, F. Kahvecioğlu. Din Hizmetlerinde Dini Danışmanlık ve Rehberlik, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- KOÇ, Mustafa. "Mânevî Psikolojik Danışmanlık ile İlgili Batı'da Yapılan Bilimsel Çalışmaların Tarihi ve Literatürü (1902-2010) Üzerine Bir Araştırma I-II," Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2012.
- KUZGUN, Yıldız. "Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık", ÖSYM Yay. Ankara 1995.
- KARATAŞ, Birgül. Araştırma Teknikleri, İstanbul 1984.
- KARAÇÖŞKUN, M. Doğan. Din Hizmetlerinde Psikolojik Formasyon Yeterliliğinin Önemi ve İlahiyat Fakültelerindeki Psikoloji Eğitimi Üzerine Görüş ve Öneriler, Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu içinde, Isparta 2003.
- PEDERSEN, P. A. Handbook for Developing Multicultural Awareness (3rd ed.) Alexandria, VA: American Counseling Association, 2000.
- OK, Üzeyir. 'Dinsel Danışmanlığın Teorik Çatısı', AÜSBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2003.
- SUE, D. W., & Sue, D. Counseling the Culturally Diverse, Theory and Practice (4th ed.) New York: Wiley, 2003.
- ŞAHİN, T. Kevser. Dinî Danışmanlık Bağlamında Aile İrsat ve Rehberlik Bürosu Faaliyetleri, SÜSB Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- YILGIN, Mehmet. "Din Eğitimi Açısından Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri ve Cemaatle Olan İlişkileri", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), 1997.

- YILDIZ, Zehra. "Diyanet İşleri Başkanlığı Aile İrşat ve Rehberlik Bürosuna Gelenlerin Psiko-Sosyal Zemini" Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- YILMAZ, Leyla. "Aile İrşad ve Rehberlik Bürolarında Yapılan Dinî Danışmanlık", Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.
- YILMAZ, Hüseyin. Camilerin Eğitim Fonksiyonu, İstanbul: Dem Yayınları, 2005.
- YAZICI, Nesimi. Bir Eğitim-Öğretim Kurumu Olarak Cami, Ankara: DİB Yayınları, 2012.